

	Јавна здравствена установа Болница „Свети Врачеви“ Бијељина Српске Војске 53			ПР-10-056
<i>Преекспанзициона и постекспанзициона профилакса ХИВ – а и других сексуално преносивих инфекција међу корисницима услуга у ДПСТ савјетовалишту</i>				
Страна 1 од 5	Издање:	Важи од:	Одобрио	Копија број
	3	2022-09-29	Прим. др Нела Митровић помоћник директора	Е

1. ПРЕДМЕТ И ПОДРУЧЈЕ ПРИМЈЕНЕ

Процедура за превенцију излагања вирусима који се преносе путем крви и профилакса у случају излагања тим вирусима.

1.1 Предмет процедуре

Овом процедуром се дефинише начин превенције и профилакса у случају излагања вирусима који се преносе путем крви.

1.2 Подручје примјене

Ова процедура се примјењује само у ДПСТ центру ЈЗУ Болнице „Свети Врачеви“ Бијељина.

1.3 Надлежности за примјену

За примјену процедуре надлежан је помоћник директора и савјетник у ДПСТ центру.

1.4 Искључења

- Нема.

2. ВЕЗА С ДРУГИМ ДОКУМЕНТИМА

2.1 Референтни документи

- Протокол ДПСТ центра.

2.2 Остали документи

- Анекс 15: Скраћенице.

3. ТЕРМИНИ И СКРАЋЕНИЦЕ

3.1 Термини

- **ДПТС центар** – мјесто гдје је кроз индивидуални приступ омогућено давање информација и савјета о ХИВ – у / АИДС - у и другим сексуално преносивим инфекцијама, анонимно и добровољно ХИВ тестирање оних који желе да сазнају свој ХИВ статус, те пружање савјета при упућивању ради медицинске, психолошке и социјалне помоћи.
- **ДПСТ савјетник** – Особа која је прошла посебну обуку за ХИВ савјетовање и друге сексуално преносиве инфекције. Поред пружања информација о ХИВ - у, савјетник помаже клијенту да направи избор о ХИВ тестирању на основу информација и о усвајању праксе безбједног понашања како би смањио ризик преноса ХИВ - а и олакшао суочавање с психосоцијалним утицајем позитивног ХИВ теста.
- **Viral load** – разина вируса у крви.

3.2 Скраћенице

- ПрЕП - преекспозицијска профилакса.
- ХИВ - је вирус хумане имунодефицијенције, који слаби имунолошку отпорност организма напада и уништава ћелије имунолошког система и спрјечава га да се бори против других бројних инфекција.
- ПЕП - постекспозицијска профилакса.
- IDU - особе које убризгавају дрогу помоћу игле и шприце директно у крв.

Болница Бијељина	Страна 2 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-056
		3	2022-09-29	

- ХБВ - вирус хепатитиса Б.
- ХЦВ - вирус хепатитиса Ц.
- FTC – емтрицитабин.
- TDF - tenofovir disoproxil fumarate.
- СПИ – сексуално преносиве инфекције.
- АРВ – антиретровирусни лијекови – антиинфективни лијекови који се користе за лијечење инфекција изазваних ретровирусима.

4. ОПИС ПОСТУПКА (ПРОЦЕСА)

Преекспозицијска профилакса (ПрЕП), је ХИВ превентивна стратегија с антиретровирусним лијековима, која може превенирати инфицирање ХИВ - ом. ПрЕП је начин на који особа која није инфицирана ХИВ – ом, редовно узима једну таблету дневно Tenofovir / Emtricitabine (TDF / FTC), и превенира инфицирање ХИВ - ом. Показало се да је то метода која је веома ефикасна и јефтина, те да је ризик од инфекције ХИВ – ом, нижи чак и до 92%. Уколико се континуирано узимају лијекови, ПрЕП је једна од најважнијих стратегија превенције, нарочито у популацији која је под највећим ризиком од инфицирања ХИВ - ом, а то су мушкарци који имају односе са мушкарцима (MSM). Ипак, употреба кондома ће и надаље бити главна стратегија ХИВ превенције. ПрЕП је медицински поступак који обезбјеђује високи степен заштите од инфицирања ХИВ - ом, али не пружа заштиту од осталих сексуално преносивих инфекција (СПИ), те је треба употребљавати у комбинацији с осталим превентивним мјерама. Сексуални партнери (особа заражених ХИВ – ом), нису кандидати за ПрЕП, када њихов партнер има немјерљиву виремију у периоду дужем од шест мјесеци. Употреба антиретровирусних лијекова за ПрЕП одобрена је од стране Европске медицинске агенције (European Medicines Agency – EMA), као једна од додатних превентивних мјера. Смјернице European AIDS Clinical Society (EACS), препоручују ПрЕП за ХИВ - негативне мушкарце који имају односе са мушкарцима (MSM), или им је дијагностикована нека СПИ у последњих шест мјесеци, као и за трансродне особе, у случајевима да се кондоми не употребљавају константно с повременим партнерима или с ХИВ - позитивним партнерима који нису на третману. Ординирање ПрЕП - а такође може бити разматрано код ХИВ - негативних хетеросексуалних жена и мушкараца који не користе константно кондоме, а имају већи број сексуалних партнера, од којих би неки могли бити ХИВ - позитивни и нису на третману. Свјетска здравствена организација, такође препоручује да особе које су имале сексуално преносиве инфекције у прошлости, а употребљавале су постекспозицијску профилаксу (ПЕП), или особе које су имале сексуални однос уз употребу стимулативних дрога (Chemsex), треба да буду разматране ради евентуалног укључивања ПрЕП - а. Особе које примају ПрЕП охрабрују се да користе и друге ефикасне превентивне стратегије како би смањиле ризике, а то укључује:

- Сталну употребу кондома као превенцију СПИ,
- Заједничко тестирање на ХИВ с партнером,
- За IDU, улазак у програме одвикавања од овисности и употребу стерилне опреме.

ПрЕП не би требало да конзумирају особе које су ХИВ - позитивне, као ни ХИВ - негативне особе које имају сексуалне односе с ХИВ - позитивним партнерима који су на третману и имају недектибилан viral load. Прије иницирања ПрЕП - а, треба урадити:

- Тестирање на ХИВ тестовима четврте генерације, а затим тест понављати свака три мјесеца (ПрЕП одмах искључити у случају знакова сероконверзије),
- ХБВ серологију - тестове за реналну функцију (креатинин, тест урина на протеине) и минералну густоћу костију приликом иницирања, као и током узимања ПрЕП – а,
- Скрининг на остале СПИ (сифилис, гонореја, хламидија, ХЦВ), приликом иницирања - као и током узимања ПрЕП – а,

Болница Бијељина	Страна 3 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-056
		3	2022-09-29	

- Савјетовање о адхеренцији,+
- ПрЕП се ординира на период од три мјесеца како би се обезбиједио одговарајући мониторинг.

Ако је особа започела с узимањем ПрЕП - а, а имала је ризично понашање у протекле четири седмице, треба урадити контролни ХИВ тест четврте генерације (четири седмице након почетка конзумирања ПрЕП – а), како би се утврдило да није, неким случајем, детектована рана, а прикривена инфекција на претходном тестирању. Када особа жели да након ПЕП - а пређе на ПрЕП, најбоље је то урадити одмах, ако је особа под континуираним ризиком. Идеално би било урадити ХИВ тест у вријеме престанка узимања ПЕП - а и почетка узимања ПрЕП - а, а додатно још један ХИВ тест четири седмице након почетка узимања ПрЕП - а.

ПрЕП се може узимати на два начина:

1. Континуирано узимање TDF / FTC, једна таблета једном дневно. Сматра се да је потребно узимати лијек седам дана прије прве експозиције (због постизања адекватне концентрације), а искључује се седам дана након посљедње експозиције.
2. Други начин узимања ПрЕП – а, је „на захтјев“, када се узимају двије таблете TDF / FTC 2 – 24 сата прије сексуалног односа, потом по једна таблета након 24 и 48 сати после прве дозе лијека. Важно је увијек завршити с узимањем лијека 48 сати након посљедњег ризика.

Сажетак смјерница за примјену ПрЕП - а, MSM Хетеросексуалне особе IDU.

Детектовање ризика од инфицирања ХИВ - ом:

- ХИВ - позитиван сексуални партнер;
- Недавна бактеријска СПИ;
- Велики број сексуалних партнера;
- Историја нередовне употребе кондома;
- Сексуални радници;
- Живот у окружењу с високом преваленцијом;
- ХИВ - позитиван IDU партнер;
- Заједничка употреба прибора за ињектирање;
- Тренутно активно ињектирање наркотика.

Клиничка подобност:

- Документован негативан тест на ХИВ прије укључивања ПрЕП - а;
- Нема присутних симптома акутне ХИВ инфекције;
- Нормална ренална функција, нема контраиндикованих лијекова који се користе;
- Документована хепатитис Б вирус инфекција и вакцинацијски статус.

Ординирање свакодневно, континуирано, оралне дозе TDF / FTC (Truvada), ≤ 90 дана примјене.

Остале услуге:

- Праћење пацијента најмање на свака три мјесеца како би се урадило;
- ХИВ тестирање,
- савјетовање о адхеренцији на третман,
- савјетовање о смањењу ризика у сексуалном понашању,
- процјена нуспојава лијекова,

Болница Бијељина	Страна 4 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-056
		3	2022-09-29	

- процјена симптома СПИ.

У трећем мјесецу, процјена реналне функције (након тога, сваких шест мјесеци).

- Свака три мјесеца, тестирање на СПИ;
- Урадити орално и ректално тестирање на СПИ;
- Процјена могуће трудноће;
- Тест трудноће свака три мјесеца;
- Процјена употребе стерилних игала и прибора.

Постекспозицијска профилакса (ПЕП) је ургентна медицинска интервенција којом се превенира трансмисија ХИВ - а након могуће експозиције. ПЕП подразумева:

- Евалуацију ризика;
- ХИВ тестирање уз информисани пристанак и савјетовање;
- у зависности од исхода процјене ризика, укључује се и 28 – дневни антиретровирусни лијекови (АРВ);
- превенција, третман сексуално преносивих инфекција (СПИ), и
- превенција нежељене трудноће.

Здравствени радници су под ризиком од професионалног излагања ХИВ инфекцији. CDC је предложио да се крв сваке особе сматра потенцијално инфективном будући да није увијек могуће знати ко је инфициран неким од микроорганизама који се преносе крвљу. Из тог разлога, здравствени радници на радном мјесту морају користити средства заштите (рукавице, маске, наочале, кецеље итд.), зависно од степена очекиване експозиције тјелесним течностима пацијената, а у циљу превенције професионалне експозиције ХИВ – а, у здравственим установама. Критеријуми за примјену ПЕП - а су:

- До експозиције је дошло унутар посљедња 72 сата,
- експонирана особа није инфицирана ХИВ - ом,
- извор експозиције инфициран је ХИВ – ом, или је непознатог ХИВ статуса.

ПЕП се препоручује у случају: професионалне, непрофесионалне (сексуалне) изложености ХИВ - у и експозицији у случају сексуалног насиља, укључујући силовање.

1. Професионална експозиција ХИВ - а – контакт с крвљу:

- Супкутана, интрамускуларна, интравенска пенетрација иглом, интраваскуларним катетером или инструментом, уколико је изворни пацијент ХИВ - позитиван или непознатог серостатуса, уз присутне ризичне факторе,
- перкутана повреда оштрим инструментом (скалпелом, ланцетом...), интрамускуларном, интравенском или супкутаном иглом, уколико је изворни пацијент заражен ХИВ - ом,
- контакт слuzнице или оштећене коже дужи од 15 минута, уколико је изворни пацијент заражен ХИВ - ом,
- непрофесионална (сексуална) експозиција ХИВ - у, експозиција у случају сексуалног насиља, укључујући силовање – контакт с гениталним секретима.
- рецептивни анални или вагинални сексуални однос, уколико је извор ХИВ - позитивна особа с вирамијом или непознатог серолошког статуса, уз ризичне факторе,
- рецептивни орални сексуални однос с ејакулацијом, уколико је извор ХИВ - позитивна особа с вирамијом,
- контакт с нападачевом крвљу или ејакулација на оштећену кожу или слuzнице током сексуалног насиља,

Болница Бијељина	Страна 5 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-056
		3	2022-09-29	

- жртва напада је била под утицајем наркотика или због других разлога није била при свијести у вријеме напастовања, те није сигурна на који начин је евентуално могло доћи до експозиције.
- До експозиције је дошло посредством заједничке употребе шприца, игала и прибора за ињектирање наркотика с ХИВ - позитивном особом.

ПЕП је искључиво намијењен ХИВ - негативним особама. ПЕП треба искључити ако се утврди да је експонирана особа ХИВ - позитивна. Када се догоди експозиција, прије свега је неопходно реализовати клиничку и епидемиолошку евалуацију ризика особе која је извор инцидента на ХИВ, ХБВ, ХЦВ инфекције, уз серолошко тестирање.

Уколико је извор ХИВ болесник:

- Прикупити податке о клиничком стадијуму ХИВ инфекције, броју CD4 + Tly, виремији (VL), те о тренутној и претходној АРВ терапији,
- ако је VL мјерљив, урадити тест резистенције на ХИВ,
- ако је VL немјерљив, ХИВ ПЕП се не препоручује.

Неопходно је спровести клиничку и епидемиолошку евалуацију експониране особе, односно спровести тестирање на ХИВ, ХБВ и ХЦВ инфекције, те у случају негативног теста на ХИВ, поновити тестирање након четири седмице, а затим на три и шест мјесеци. Ако је извор инцидента серонегативна особа, није потребно понављати тестирање.

Клијенту који није редовно вакцинисан против хепатитиса Б предлаже се да се јави у Хигијенско - епидемиолошку службу Дома здравља ради спровођења вакцинације.

5. ПРИЛОЗИ И ОБРАСЦИ

5.1 Прилози

- Нема.

5.2 Обрасци

- Нема.